

І. В. Кирилюк
здобувач

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ТА ЗМІСТ ЗАПЕРЕЧЕННЯ НА АПЕЛЯЦІЙНУ СКАРГУ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Апеляційні адміністративні суди України посідають важливе місце в справах про захист прав, свобод та законних інтересів осіб у сфері державного управління та місцевого самоврядування. Саме на такі суди покладається перегляд або вирішення публічно-правових спорів, де однією стороною виступає фізична або юридична особа, а другою – орган державної влади, орган місцевого самоврядування, їхні посадові чи службові особи, інші суб'єкти публічної влади під час здійснення ними управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень.

Засада рівності всіх учасників адміністративного процесу перед законом і судом забезпечує сторонам рівні можливості для захисту своїх прав під час вирішення апеляційним адміністративним судом правового спору. Особа, яка подала апеляційну скаргу, так само як і особа, яка не згодна зі змістом апеляційної скарги, мають рівні процесуальні можливості для захисту свого порушеного права.

На сьогодні науковці досліджували лише загальні аспекти окремих процесуальних заходів захисту відповідача від адміністративного позову. Як правило, науковий пошук вчених спрямовувався на аналіз питань судового захисту прав, свобод та інтересів осіб в адміністративному суді, принципу рівності всіх учасників адміністративного процесу перед законом та судом. Окремі процесуальні заходи захисту відповідача від адміністративного позову досліджували такі вчені, як М.М. Васильченко, А.Ю. Осадчий, Є.Ю. Романченко, А.В. Стрельников. Тому інститут заперечення на апеляційну скаргу у вітчизняному адміністративному процесі потребує детального та ґрунтовного наукового дослідження.

Метою статті є визначення правової природи заперечень на апеляційну скаргу та здійснення характеристики її процесуально-правового значення в адміністративному судочинстві України.

Відповідно до ч. 1 ст. 191 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) особи, які беруть участь у справі, мають право подати до адміністративного суду апеляційної інстанції заперечення на апеляційну скаргу в письмовій формі протягом встановленого судом апеляційної інстанції строку [1].

Особа, яка подає заперечення на апеляційну скаргу, наділена необхідним обсягом процесуаль-

них прав, що дозволяють їй ефективно відстоювати свої інтереси під час розгляду справи шляхом вчинення певних процесуальних дій в апеляційному провадженні. Такі дії можуть бути спрямовані на створення для такої особи більш сприятливих умов щодо участі в розгляді адміністративної справи апеляційним судом.

Тому основним процесуальним засобом захисту для особи, яка заперечує вимоги апеляційної скарги, є подання до апеляційного адміністративного суду відповідного заперечення. Під таким запереченням на апеляційну скаргу необхідно розуміти вимоги особи до апеляційного адміністративного суду щодо відхилення апеляційної скарги внаслідок неправомірності виникнення чи продовження апеляційного провадження, посилаючись на те, що суд першої інстанції ухвалив справедливе та законне судове рішення, а вимоги скарги є необґрунтованими та безпідставними. Заперечення можуть спростовувати факти та обставини, що викладені в апеляційній скаргі, посилаючись на дотримання судом першої судової інстанції як процесуального, так і матеріального законодавства під час ухвалення рішення в справі.

Відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 190 КАС України суддя-доповідач протягом десяти днів після відкриття апеляційного провадження надсилає копії ухвали про відкриття апеляційного провадження особам, які беруть участь у справі, разом із копією апеляційної скарги, інформацією про їхні права та обов'язки і встановлює строк, протягом якого можуть бути подані заперечення на апеляційну скаргу [1].

Особі, яка не визнає вимоги апеляційної скарги, надається право подавати письмові заперечення на апеляційну скаргу з моменту отримання копії ухвали про відкриття апеляційного провадження в адміністративній справі. Такі дії особи є її правом, а не обов'язком, тому за неподання письмових заперечень до неї не може бути застосовано жодних заходів процесуального примусу.

Варто відмітити, що у своїх запереченнях особа може посилатися на фактичні обставини справи, які підтверджують законність ухвалення судового рішення в суді першої інстанції. Тому в основному в запереченнях на апеляційну скаргу вказують на ті докази й факти, котрі вже встановлені в суді першої інстанції, а також підкреслюється, що судові рішення було ухвалено з дотриманням всіх засад адміністративного судочинства.

Керуючись засадами змагальності та диспозитивності вітчизняного адміністративного судочинства, відповідач для захисту від заявленого позову, а також особа, яка заперечує проти вимог апеляційної чи касаційної скарги, наділені широким обсягом процесуальних прав, серед яких можна виділити такі:

1) загальні права, до яких слід віднести: право подавати докази, брати участь у їх дослідженні, заявляти клопотання, подавати свої доводи та висловлювати власну думку з питань, які виникають під час розгляду справи, оскаржувати судові рішення, інші права, що закріплені в ст. 49 КАС України;

2) спеціальні права, які можна назвати диспозитивними. Це такі права, як: не визнавати адміністративний позов, апеляційну чи касаційну скаргу або визнавати їх повністю або частково, подавати заперечення проти адміністративного позову, на апеляційну чи касаційну скаргу, досягнути примирення, передавати повноваження, вимагати виконання судового рішення та мати можливість оскаржувати його.

Зважаючи на викладене, заперечення на апеляційну скаргу має процесуальне вираження у відхиленні вимог такої скарги з відповідним обґрунтуванням правової позиції. Заперечення може мати процесуальний або матеріальний правовий характер [2, с. 461].

У науковій літературі заперечення на апеляційну скаргу поділяються на процесуально-правові та матеріально-правові. Процесуально-правові заперечення дозволяють особі переконати апеляційний адміністративний суд у неправомірності відкриття апеляційного провадження у вказаній справі. Тому процесуальні заперечення мають на меті:

1) залишення апеляційної скарги без розгляду внаслідок недотримання умов реалізації права на апеляційне оскарження. Наприклад, особа, яка подала апеляційну скаргу, пропустила строк на апеляційне оскарження судового рішення, а в апеляційній скарзі відсутні підстави та належні докази про поновлення пропущеного строку на апеляційне оскарження;

2) закриття апеляційного провадження в справі внаслідок відсутності передумов права на апеляційне оскарження судового рішення; наприклад, ліквідовано підприємство, установу, організацію, які виступали на стороні апелянта, якщо спірні правовідносини не допускають правонаступництва [2, с. 461].

Матеріально-правові заперечення на апеляційну скаргу дозволяють особі, котра подає такі заперечення, переконати суд у необґрунтованості або безпідставності змісту апеляційної скарги. Сутність такого виду заперечень полягає в тому, що відповідач оспорує матеріально-правову вимогу

та заперечує можливість виникнення або продовження самого апеляційного провадження в адміністративній справі.

Матеріально-правові заперечення на апеляційну скаргу дозволяють особі переконати апеляційний суд у хибності апеляційних вимог. Водночас досягти цієї мети особа, яка подає заперечення на апеляційну скаргу, може за допомогою різних методів, залежно від фактичних обставин самої адміністративної справи [3, с. 53; 4, с. 121]. Однак, як правило, особа, котра подає заперечення на апеляційну скаргу, просить колегію суддів ухвалити судові рішення, яким залишити апеляційну скаргу без задоволення, а судові рішення суду першої інстанції – без змін, посилаючись лише на те, що воно є законним та обґрунтованим [5; 6].

Матеріально-правові заперечення можуть бути пов'язані з а) необґрунтованістю апеляційних вимог, зокрема, через неповноту юридичного складу, відсутність відповідних доказів або їх недопустимість чи недостовірність, наявність фактів, які не відповідають дійсним обставинам адміністративної справи, б) неправильністю апеляційних вимог, що стосується помилкового вибору чи тлумачення апелянтом норм матеріального права або некоректною інтерпретацією правової норми щодо обставин справи тощо.

Отже, матеріально-правові заперечення мають на меті ухвалення апеляційним адміністративним судом постанови про відмову в задоволенні вимог апеляційної скарги повністю або частково. Матеріально-правові заперечення стосуються суті заявлених апеляційних вимог. Водночас процесуально-правові заперечення обґрунтовують неправомірність виникнення або продовження процесу в справі у зв'язку з відсутністю передумов для звернення з апеляційною скаргою або порушення умов реалізації особою права на апеляційне оскарження, визначених у КАС України.

Варто відмітити, що заперечення на апеляційну скаргу можуть одночасно мати як матеріально-правовий, так і процесуально-правовий характер, оскільки особа, як правило, заперечуючи проти вимог апеляційної скарги, намагається всебічно розглянути зміст поданої апеляційної скарги з точки зору її форми та змісту.

Слід зробити висновок, що заперечення на апеляційну скаргу в адміністративному судочинстві – це обґрунтовані пояснення (матеріально-правового та процесуально-правового характеру) особи, на підставі яких повністю або частково спростовуються вимоги апеляційної скарги.

Доцільно зазначити, що заперечення на апеляційну скаргу не повинно містити заяви, які за своєю суттю фактично складають апеляційну скаргу, оскільки вони можуть бути подані тільки в межах передбаченого законом строку та в установленому законом порядку. Тому з вказаного

питання О.В. Батрин цілком слушно зазначає, що особа не має права в запереченні на апеляційну скаргу заявляти зі своєї сторони зустрічну вимогу про скасування або зміну судового рішення суду першої інстанції не тільки в оскаржених особою, яка подає апеляційну скаргу, частинах, а і в інших його частинах. Заперечення однієї сторони на апеляційну скаргу іншої може включати лише заперечення щодо предметів апеляційної скарги протилежної сторони, а не заперечення щодо оскаржених предметів судового рішення [7, с. 154].

Вказане твердження підтверджується судовою практикою зарубіжних країн. Так, відповідно до процесуального законодавства США, якщо сторона, яка подає апеляційну скаргу, надає докази того, що суд першої інстанції допустив правову помилку, котра призвела до неправильного ухвалення судового рішення, то інша сторона у своїх запереченнях доводить, що рішення, ухвалене судом, є правильним, а помилка суду не є достатньо серйозною для перевірки справи [8, с. 8].

Згідно з ч. 2 ст. 191 КАС України заперечення на апеляційну скаргу містить: 1) найменування адміністративного суду апеляційної інстанції; 2) ім'я (найменування), поштову адресу особи, яка подає заперечення на апеляційну скаргу, а також номер засобу зв'язку, адресу електронної пошти, якщо такі є; 3) номер адміністративної справи в адміністративному суді апеляційної інстанції, якщо він повідомлений судом апеляційної інстанції; 4) обґрунтування заперечень щодо змісту і вимог апеляційної скарги; 5) в разі необхідності – клопотання особи, яка подає заперечення на апеляційну скаргу; 6) перелік матеріалів, які додаються [1].

Керуючись положеннями ч. 3 ст. 191 КАС України, в запереченні на апеляційну скаргу зазначається, чи бажає особа взяти участь у судовому засіданні суду апеляційної інстанції, чи просить суд розглянути справу за її відсутності [1]. Такі відомості, перш за все, необхідні для того, щоб колегія суддів апеляційного адміністративного суду могла одразу визначити – проводити апеляційний розгляд у загальному порядку чи в письмовому провадженні. Варто вказати, що за відсутності такого клопотання апеляційний розгляд адміністративної справи здійснюється у відкритому судовому засіданні.

Особа, яка заперечує проти вимог апеляційної скарги, повинна належним чином підтвердити власні доводи в суді, тому вона має також використовувати всі процесуальні можливості для відстоювання своєї правової позиції перед колегією суддів. Слід зазначити, що для обґрунтованих та змістовних заперечень на апеляційну скаргу особа повинна подавати вмотивовані клопотання, наприклад, про витребування нових доказів, виклик свідків, призначення судової експертизи

тощо. Задоволення таких клопотань зможуть розширити межі апеляційного оскарження судового рішення, вплинути на подальший хід апеляційного провадження в адміністративній справі та допоможуть колегії суддів з'ясувати всі фактичні обставини справи.

Отже, заперечення на апеляційну скаргу має включати в собі ґрунтовний аналіз змісту апеляційної скарги, спрямований на спростування доводів, заснованих на фактичних обставинах адміністративної справи. Варто відмітити, що особа, яка подає заперечення на апеляційну скаргу, може посилатися на нові обставини, матеріали, які суперечать доводам і міркуванням, що викладені в апеляційній скарзі.

У запереченні на апеляційну скаргу особа не повинна зазначати вимоги до суду апеляційної інстанції щодо самого оскаржуваного судового рішення (наприклад, скасувати його чи змінити), оскільки такі вимоги містяться лише в апеляційній скарзі [7, с. 154].

Враховуючи викладене, подання заперечення на апеляційну скаргу в адміністративному судочинстві України має таке правове значення:

- виступає процесуальним механізмом, що надає змогу учасникам судового розгляду спростувати обставини, викладені в апеляційній скарзі;
- дозволяє особі в повній мірі реалізувати своє право на судовий захист, а також належним чином обґрунтовувати законність і обґрунтованість судового рішення суду першої інстанції;
- визначає межі апеляційного розгляду справи в разі задоволення апеляційним адміністративним судом клопотань, що містяться в запереченні.

Особа, яка бере участь у справі, не позбавлена права заперечувати проти апеляційної скарги іншої особи, навіть якщо вона сама подала апеляційну скаргу на це ж судове рішення. У деяких випадках зі змістом судового рішення не згодні всі сторони в адміністративній справі, тому кожна із них подає свої апеляційні скарги. Такі особи мають право заперечувати проти вимог апеляційних скарг відповідно до правил, встановлених КАС України [9; 10].

Виходячи з викладеного, можна зробити висновки, що заперечення на апеляційну скаргу в адміністративному процесі України слід розуміти як процесуально-правову можливість особи реалізувати своє право на судовий захист, надавши письмово або усно обґрунтовані пояснення (матеріально-правового та процесуально-правового характеру), на підставі котрих повністю або частково спростовуються вимоги апеляційної скарги та може підтверджуватися законність і обґрунтованість судового рішення суду першої інстанції.

Слід підкреслити, що під час подання заперечення на апеляційну скаргу до апеляційного адміністративного суду необхідно аналізувати не

лише зміст ухваленого судового рішення, а сконцентруватися на хибності самих положень та доказів, що викладені в апеляційній скарзі, посилаючись на фактичні обставини адміністративної справи, нормативно-правові положення чинного законодавства України та практику Європейського Суду з прав людини.

Подальшого наукового дослідження потребують питання визначення змісту та процесуального значення відмови позивача від адміністративного позову під час апеляційного провадження відповідно до КАС України.

Література

1. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 липня 2005 року № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35–36, № 37. – Ст. 446.
2. Стрельников А.В. Заперечення проти адміністративного позову чи зустрічний позов : питання теорії та практики / А.В. Стрельнико // Молодий вчений. – 2016. – № 10(37). – С. 460–463.
3. Карамзіна Л.П. До питання процесуальних гарантій відповідача під час перегляду рішень у справі про адміністративні правопорушення адміністративними судами / Л.П. Карамзіна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право – Випуск 29 (частина 2). – 2014. – Том 1. – С. 51–55.
4. Осадчий А. Процесуальні засоби захисту відповідача від адміністративного позову / А. Осадчий // Юридичний вісник . – 2014. – № 1. – С. 120–123.
5. Ухвала Львівського апеляційного адміністративного суду у справі № 876/7854/16 від 1 лютого 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64506308>.
6. Ухвала Одеського апеляційного адміністративного суду у справі № 815/4692/16 від 1 лютого 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64508690>.
7. Батрын О.В. Возражения на апелляционную жалобу в гражданском судопроизводстве Украины / О.В. Батрын // Вестник Нижегородской академии МВД России. – 2013. – № 23. – С. 153–155.
8. Найгаард Р. Апелляционное производство в США / Р. Найгаард. – М. : Американская ассоциация юристов, 1998. – 328 с.
9. Постанова Житомирського апеляційного адміністративного суду у справі № 817/66/16 від 6 лютого 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64534681>.

10. Постанова Київського апеляційного адміністративного суду у справі № 826/26178/15 від 2 лютого 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/64563464>.

Анотація

Кирилюк І. В. Поняття та зміст заперечення на апеляційну скаргу в адміністративному судочинстві України. – Стаття.

У статті розкрито процесуально-правове значення заперечення на апеляційну скаргу у вітчизняному адміністративному процесі. Сформульовано авторське визначення заперечення на апеляційну скаргу в адміністративному судочинстві України. Проаналізовано наукові погляди щодо класифікації заперечення на апеляційну скаргу на матеріально-правові та процесуально-правові.

Ключові слова: заперечення на апеляційну скаргу, адміністративне судочинство, апеляційне провадження, Кодекс адміністративного судочинства України.

Аннотация

Кирилюк И. В. Понятие и содержание возражения на апелляционную жалобу в административном судопроизводстве Украины. – Статья.

В статье раскрыто процессуально-правовое значение возражения на апелляционную жалобу в отечественном административном процессе. Сформулировано авторское определение возражения на апелляционную жалобу в административном судопроизводстве Украины. Проанализированы научные взгляды относительно классификации возражения на апелляционную жалобу на материально-правовые и процессуально-правовые.

Ключевые слова: возражения на апелляционную жалобу, административное судопроизводство, апелляционное производство, Кодекс административного судопроизводства Украины.

Summary

Kyrylyuk I. V. Concept and content of objection on appeal in administrative proceedings Ukraine. – Article.

There are disclosed the procedural and legal significance of the denial to appeal in the national administrative proceedings in the scientific article. The author of this article formulated the denial to the appeal in administrative courts of Ukraine. There are analyzed scientific views on classification the denial on appeal to two types: substantive and procedural legal objections in the scientific article.

Key words: administrative proceedings, appeal proceedings, CAP Ukraine, denial of the appeal.